

ՂԵԻՈՆԴԵԱՆՔ

*«Նուսաւորիչն ամենինն, Ղեւոնդիոս Ա. Վարդապետը,
Խոհական մեծ խորհրդով խրատեց լեցուց գինուորները.
Մաւալեց գիտութեան լոյսն նահատակութիւններուն հոգիներուն
Կամաւոր յօժարութեամբ սիրով Փրկչին նահատակուեցան»:*

(Մանկունք Շարական)

Հայ ազգային-եկեղեցական պատմութեան մէջ յիշատակուած սուրբերը այն հոգեւորականներու հոլլին է, որ Վարդանանց պատերազմէն ետք գերի տարուեցան Պարսկաստան ու չարաչար մահով սպաննուեցան Յազկերտ Բ.ի հրամանով:

Խումբը Ղեւոնդեանք կոչուած է Ղեւոնդ Երէցի անունով, որովհետեւ, ան եղած է խումբին պարագլուխը: Միւս նահատակներն են:—

Յովսէփ Կաթողիկոս Հոգոցմեցի՝ Վայոց Ջորէն:

Սահակ Եպիսկոպոս Ռշտունեաց.

Թաթիկ Եպիսկոպոս Բասենի.

Արշէն Երէց Եղեգեցի՝ Բագրեւանդ Գաւառէն:

Մուշէ Քահանայ Աղբակեցի.

Սամուէլ Քահանայ Արարատի Արած գիւղէն:

Քաջաջ Սարկաւազ Ռշտունիքէն:

Աբրահամ Սարկաւազ Արարատի Արած գիւղէն. անոնց եկեղեցական կարգերէն կը տեսնուի որ Ղեւոնդեանք կը ներկայացնեն Հայց. Եկեղեցւոյ նուիրապետութիւնը:

Ղեւոնդեանց նահատակութեան մանրամասնութեանց մասին ծանօթութիւն պիտի չունենայինք եթէ անանուն Խուժիկը իր ականատեսի վկայութիւնը պատմած չլլար Արշաւիր Կամսարականին: Արշարունեաց Տէրը երբ գերութենէ վերադարձաւ Հայաստան, իր կարգին

Ղազար Փարպեցիին կը հաղորդէ Ղեւոնդեանց մասին. պատմագիրն ալ գրի կ'առնէ զանոնք իր պատմութեան մէջ (դրուագ Բ.):

Աւարայրի ճակատամարտէն ետք կասկածելի Յ7 նախարարներ եւ 8 եկեղեցականներ դատաւարութեան համար Վրկան կ'աւստրուին (այժմու Պարսկաստանի Մագանդարան Գաւառը): 454ին, Քուշաններու դէմ պատերազմելու զացած ատեն, Յազկերտ հրահանգ կու տայ հայ դատաւարտեալները արգելափակել Ապար աշխարհի Նիւշապուհ բերդը (այժմու Խորասան գաւառը): Միհրմեսրսէհ հազարապետը Հոններէն կ'ած իր պարտութիւնը արդարացնելու համար, մոգերուն կը թելադրէ յայտարարել թէ իրենց ձախողութեան պատճառը անպատիժ մնացած քրիստոնեայ եկեղեցականներու ներկայութիւնն էր: Անսալով մոգերու պատգամին՝ Յազկերտի դահիճները սպաննեցին զանոնք:

Պատմիչներ խուժիկ կ'ի կոչեն Խուժաստան գաւառէն այն պարսիկ վաճառականը որ իր հմարամտութեամբ հետամտած էր դահիճներուն եւ տիրացած նահատակուած հայ հոգեւորականներու մասունքներուն: Հայաստանի հետ առեւտուրի փոխանակութեամբ ան սորված է հայերէն ու մօտ զգացած հայութեան: Անանուն խուժիկը լիւոյի կատարած է իր քրիստոնէական պարտականութիւնը նախարարներուն յանձնելով հայ վկաներուն

մասունքները: Ամոր մասին Փարպեցին գրած է. «Այն որ երբեմն երկրաւոր գանձերու էր վաճառական՝ յանկարծ կը դառնայ մարտիրոսական նշխարներու երկնաւոր մեծ գանձին վաճառական»:

Թորգոմ Պատրիարք Գուշակեան Ղեւոնդեանք ազգային տօնին վրայ խորհրդածելով կ'ըսէ:—

«Ղեւոնդեանք հայ եկեղեցականութեան պարծանք սուրբերն են. իրենց վրայ կ'անձնաւորուի հայրենիքի եւ հաւատքի նուիրումին գաղափարը: Վարդանանց ընկեր եւ Բաբայերոզ, Ժողովուրդի կեանքին մէջ բարձր պահեցին կրօնքի սրբութիւնը, եւ ամենէն ականաւոր գործիչները եղան հայ եկեղեցիով հայ ազգութիւնը ապրեցնելու եւ պահպանելու սկզբունքին: Իրենց այդ ուղղութեան գաղտնիք իրենց դաստիարակութեան մէջ պէտք է տեսնել: Գրեթէ ամէնքն ալ, բացի մէկէն որ սակայն ամենուն սիրոյն առարկայ մնաց միշտ, աշակերտներն էին Սահակ-Մեսրոպեան դպրոցին, որ գիտցած էր անոնց մէջ զօրացնել որչափ ուսման եւ զարգացման՝ նոյնքան սրտի եւ նուիրումի մարդեր» (Սուրբ եւ Տօնք. էջ 186):

Հայոց Կաթողիկոսը եւ բարձրաստիճան եպիսկոպոսներ մաս կազմելով հանդերձ նահատակներու խումբին, Հայց. եկեղեցին Բահանայի մը՝ Ղեւոնդի անունով կ'ոգեկոչէ անոնց

յիշատակը Մեծ Բարեկենդանի նախորդ երեքշաբթի, յ.ո.:

Ղեւոնդ րէց ծնած է 4րդ դարու վերջին փառորդին Վանանդի Իջեւանք գիւղը, բայց պաշտօնի բերումով Բահանայագործած Բագրեւանդ գաւառին մէջ: Եղած է Սահակ Պարթեւ Կաթողիկոսի փայլուն ամենահին աշակերտը եւ օգնականը: Հայաստանի մէջ իր ուսումը աւարտելէ յետոյ, Ս. Մեսրոպի կարգադրութեամբ ժամանակ մը ուսանած է Մելիտինէի Ակակ Եպիսկոպոսին մօտ:

Ուսման իր ծարաւը յագեցնելու եւ առաւել հմտանալու համար յունարէն լեզուին ու գրականութեան, Կորինթի հետ համբորդած է Բիւզանդիոն ու միառած Եգնիկի: Յետագային ան կարեւոր դեր խաղացած է թարգմանչական շարժումին մէջ: Ղեկավարեց Տիգրանի դէմ դիմադրական շարժումը: Օրմանեան Սրբազանի տեսութեամբ:

«Շնորհիւ իր զարգացման եւ ատենաբանելու յաջողականութեան՝ թէ՛ Աւարայրի բանակին մէջ, թէ՛ Տիգրանի ատենանին առջեւ, եւ թէ՛ Ռեւանի դատական հարցուփորձի առթիւ, միշտ գլխաւոր խօսողը եղած էր: Մէկ խօսքով Ղեւոնդ կրնայ բոլոր այդ կրօնական շարժման հոգին ըսուիլ, եւ այդ պատճառով է, որ իւր անունով կոչուած են իր գործակիցները» (Ազգ. Ա. Հոր. էջ 402):

ԲԱՐԳԷՆ ԹՕՓՃԵԱՆ